

Veikart mot en bærekraftig, lavutslipps og klimatilpasset helse- og omsorgs- sektor

Anders Lamark Tysse, Helse- og omsorgsdepartementet

Larvik, 13. november 2025

Klima og miljø - de største utfordringene framover

FIGURE C

Global risks ranked by severity over the short and long term

"Please estimate the likely impact (severity) of the following risks over a 2-year and 10-year period."

Klimaendringer påvirker helsen i befolkningen.. ..og forutsetninger for å levere helsetjenester

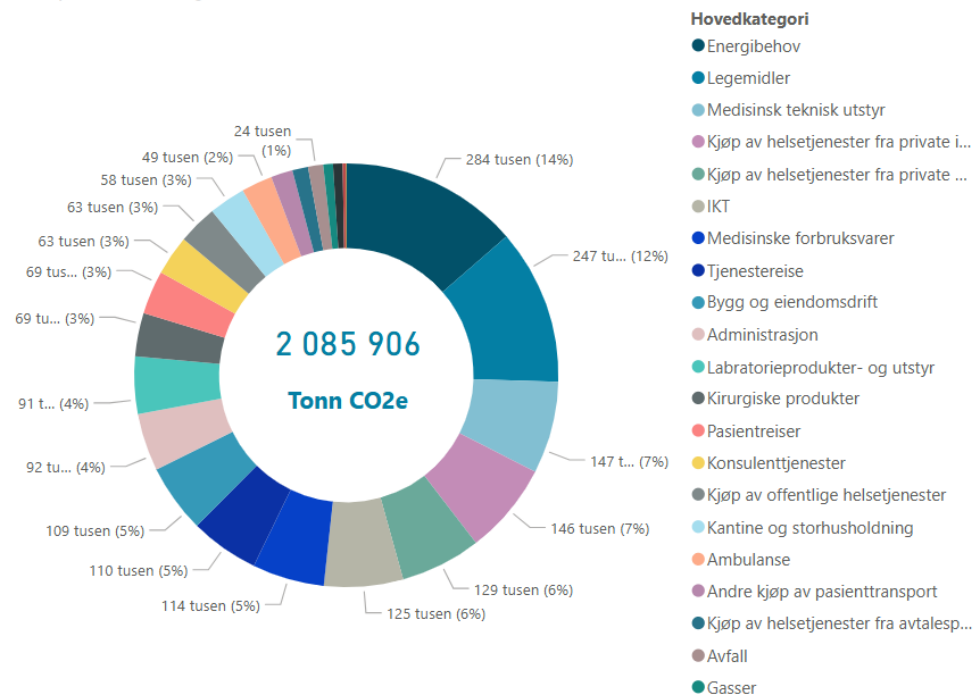

Helsesektoren: 5% av globale klimautslipp

Spesialisthelsetjenesten

- nasjonale utslippsdata, inkl. forsyningskjeder
- utslippene øker (pga. økt aktivitet)

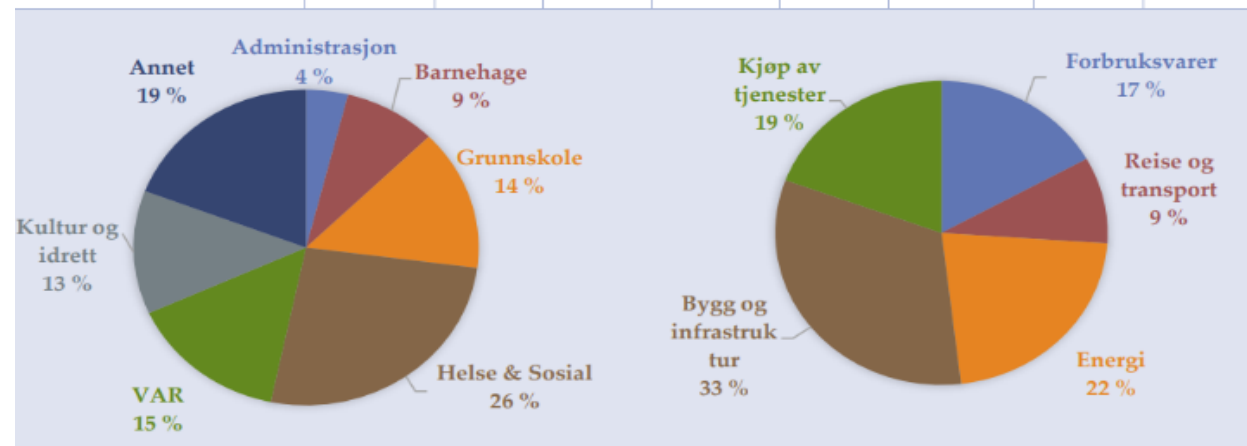
CO2e per hovedkategori

Kommunal helse- og omsorgssektor

- totale utslipp omtrent som sykehusene
- nasjonale data mangler

Hovedgrupper, tall i tonn CO2 ekv.	Admin-istrasjon	Barne-hage	Grunn-skole	Helse & Sosial	VAR	Kultur og idrett	Annet	SUM
Forbruksvarer	302	394	960	3 079	58	483	966	6 242
Reise og transport	270	48	958	1 458	18	32	612	3 395
Energi	282	283	1 694	2 109	230	1 518	2 019	8 133
Bygg og infrastruktur	156	1 216	1 259	1 386	2 557	2 276	3 162	12 012
Kjøp av tjenester	438	1 263	476	1 652	2 641	358	321	7 149
SUM	1 449	3 203	5 345	9 684	5 504	4 668	7 079	36 932

Tabell 1: Oversikt klimaregnskap Hamar kommune, år 2016

Internasjonale klima og helse-initiativer

Når	Hva	Hvem
2021	COP26 helseprogram	100 land tilknyttet
2023	Budapest-erklæringen (klima, biomangfold, forurensing)	WHO Euro-regionen
2023	COP28 deklarasjon om klima og helse	151 land
2024	Resolusjon, 14th General Programme of Work	WHO medlemsland
2025	COP30 Belem-erklæringen om klima og helse	Vedtas 13. november

COP26 – helseprogram – en mer samlet tilnærming til klima i helse-Norge

Tre leveranser

- Nasjonal analyse av sårbarhet og tilpasningsbehov relatert til klima og helse
- Evaluering av klimagassutslipp fra helse- og omsorgssektoren
- *Veikart som gir retning mot en bærekraftig, lavutslipps helse- og omsorgssektor innen 2050*

Klimaendringer i norsk helsepolitikk

Klimaendringer en sentral utfordring for folkehelse

Nedbør, hete, tørkeperioder..

Barn blant mest sårbare

et

Klimaendringer legger rammene for helseberedskapen

Ekstremvær, mat, vann, konflikt, migrasjon, smittsom sykdom

Kommuner må ta hensyn til hyppigere flom, jordras og skogbranner

Vanskeligere å levere tjenestene

Klimaendringene vil kreve stor oppmerksomhet og en stor andel av ressursene framover

Beskjed fra klima- og miljøministeren til sykehusene:

hvis vi skal ha utslipp i framtiden, må det være i landbruket

Veikart mot en bærekraftig, lavutslipps og klimatilpasset helse- og omsorgstjeneste

Utgangspunkt for veikartet: En mangfoldig sektor

- Spesialisthelsetjenesten: Styr av staten, innbygging av miljø- og klimakrav relativt enkelt – men fortsatt utfordrende
- Kommunenes helse- og omsorgstjenester – langt mer komplisert
 - En rekke deltjenester
 - 232 000 sysselsatte, samt 11 500 årsverk til leger og fysioterapeuter
 - 36 % av totale brutto driftsutgifter for kommunale tjenester (omsorg 28 %)
 - Institusjonslokaler utgjør 5 660 158 m²
 - Energiutgifter til lokaler: 1,2 mrd. kroner

SSB-data (2022)

Utslipp av klimagasser i kommuner og fylker

Utslippsregnskapet viser utslipp av de tre klimagassene CO₂, metan (CH₄) og lystgass (N₂O) fordelt på ni sektorer i norske kommuner og fylker.

📍 Skien

Søk på en kommune eller et fylke

Oversikt

Utslipp per gass

Industri, olje og gass

Energiforsyning

Oppvarming

Veitrafikk

Sjøfart

Luffart

Annen mobil forbrenning

Jordbruk

Avfall og avløp

📍 Skien

Antall innbyggere: 55 924
Areal: 779 km²

📈 -8,7

Prosent endring siste år (2023)

📊 107 836,1

Utslipp i 2023 (tonn CO₂-
ekvivalenter)

Veikartet og kommunale helse- og omsorgstjenester

- Målgruppe: ledere i helsesektoren, ansatte i tjenestene, miljørådgiver og kommunens administrative og politiske ledelse
- Involvering: kommuner (tjenestene selv, KS, Miljødirektoratet, øvrige relevante fagmiljøer
- Bygge på eksisterende kunnskap og eksempler, f.eks. Klimasats

<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/for-myndigheter/kutte-utslipp-av-klimagasser/klimasats/klimasatsprosjekter/?st=helse>

Veikartet

Områder for utslippsreduksjon

- Forebygging og helsehjelp
- Innkjøp av varer og tjenester
- Transport og reiser
- Sirkulær økonomi og avfall
- Bygg og energi
- Digitalisering

Verktøy for å lykkes

- Klimaregnskap og klimabudsjett
- Ledelse, styring og samarbeid
- Kunnskap og bevisstgjøring

Veikartet inneholder ikke nye oppdrag til tjenestene, men samler over 100 tiltak – gjeldende lover, føringer, handlingsplaner, støtteordninger og eksempler på god praksis – som kan tas i bruk.

Områder for utslippsreduksjon

- **Forebygging og helsehjelp**
- Innkjøp av varer og tjenester
- Transport og reiser
- Sirkulær økonomi og avfall
- Bygg og energi
- Digitalisering og IKT

Områder for utslippsreduksjon

- Forebygging og helsehjelp
- Innkjøp av varer og tjenester
- Transport og reiser
- Sirkulær økonomi og avfall
- Bygg og energi
- Digitalisering og IKT

Redusere utslipp fra legemidler	Unngå forskrivning av inhalasjonsaerosol hvis mulig
	Forskrive inhalatorer som er flergangs med refill, der det er mulig
	Minimere bruken av desfluran til anestesi, i tråd med ny EU-forordning
	Følge med på kunnskapsutviklingen for bruk av lystgass
	Unngå lekkasjer av lystgass
	Redusere klimaavtrykk fra øyeoperasjoner
	Vurdere peroral administrasjon i stedet for intravenøs
	Vurdere å bestille mindre pakninger av legemidler som har kort holdbarhet eller brukes lite
	Vurdere å bestille større pakninger av legemidler som brukes mye og har lang holdbarhet
	Oppfordre pasienter til å levere ubrukte legemidler til apoteket
Følge de nasjonale anbefalingene om kosthold og god ernæringspraksis	Tilby mat i tråd med Kosthåndbokens anbefalinger
	Følge opp rapport om mat- og måltidstilbudet i spesialisthelsetjenesten
	Planlegge menyer og måltider
	Ansette matvert i sykehjem
	Følge opp kartlegging av sunt, bærekraftig og klimavennlig kosthold i fylker og kommuner
Redusere klimagassutslipp gjennom å redusere overdiagnostikk og overbehandling	Følge rådene i "Kloke valg"- kampanjen
	Gjennomgang av ulike pasientforløp innenfor ulike spesialiteter
	Vurdere tiltak på ulike kliniske fagområder i samarbeid med eksterne miljøer
	Utvikle pasientinformasjon om nytte av ulike tester og undersøkelser
	Øke helsekompetansen i definerte pasientgrupper
	Følge Helsedirektoratets veiledere om pasienter med begrenset forventet levetid
Redusere klimagassutslipp gjennom økt fokus på å unngå pasientskader og reinnleggelser	Følge opp den nasjonale handlingsplanen for kvalitet og pasientsikkerhet
	Følge opp handlingsplan for et bedre smittevern
	Ta i bruk sjekkliste for trygg kirurgi
	Sørge for riktig legemiddelbruk ved å følge veileder for legemiddelgjennomgang
	Vurdere ikke-medikamentelle behandlingsalternativer
Redusere klimagassutslipp	Følge opp nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2023)

Utslipp fra kommunale helse- og omsorgstjenester: pasientnært arbeid

- Forskriving av legemidler utgjør en stor andel av utslippene
- Engangsutstyr
- Overdiagnostikk og -behandling

Legemidler

- Vurder alltid ikke-farmakologiske tiltak
- Inhalasjonsmedisiner
 - Aerosoler vs pulver og væske
- Pakningsstørrelse
- Legemiddelgjennomganger

Legemidler forts.

- Forsøk å unngå legemidler med særlig høyt klima- og miljøavtrykk
 - Fluorokinoloner som ciprofloksacin, diklofenak, benzodiazepiner, p-piller og særlig aerosol-inhalatorer
 - Er denne informasjonen tilgjengelig for den som skriver ut resepten?
- Oppfordre pasienter til å levere tilbake overskudd av legemidler til apotek

Engangsutstyr og avfall

- Benkepapir
- Skiftesett
- Emballasje
- Hansker

- Trenger vi å bruke så mye ? (og gjenvinner vi det vi kan?)

Overdiagnostikk- og behandling

- Henvisninger fra primærhelsetjenesten
 - Billeddiagnostikk
 - Henvisning til undersøkelse/vurdering hos spesialist
 - Innleggelser
- Blodprøver og hurtigtester
 - Kloke valg

Statlige planretningslinjer for klima og energi

«Klima omfatter både reduksjon av klimagassutslipp, karbonopptak og – lagring og tilpasning til forventede klimaendringer.» (under formål i retningslinjen)

Formålet med retningslinjen er blant annet «å sikre at klima og energi vektlegges i planleggingen (...)»

Retningslinjen skal blant annet bidra til Norge når sine nasjonale klimamål som fastsatt i klimaloven (pkt 1a).

Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet

Retningslinjen skal «fremme et lavutslippssamfunn gjennom utvikling av bærekraftige, kompakte og attraktive byer og tettsteder. Arealbruken skal tilrettelegge for gode mobilitetsløsninger og redusert transportbehov.»

Formålet er «å sikre en samordnet og bærekraftig bolig-, areal- og transportplanlegging og bidra til mer effektive planprosesser.»

Hvordan ta veikartet i bruk

1. Ledelsesforankring og bevisstgjøring
2. Pek ut ansvarlig for oppfølging
3. Få oversikt over egne utslipp
4. Identifiser relevante tiltak i veikartet
5. Kartlegg barrierer og virkemidler
6. Sett mål for arbeidet
7. Evaluer og gjør tilpasninger

**+ Lokal forankring og
institusjonalisering øker effekt**

Tannlegene er også på banen!

Miljø og bærekraft

NTF er opptatt av å bidra til en miljøvennlig og bærekraftig tannhelsetjeneste. Vi arbeider for å bevisstgjøre medlemmene og oppfordrer til samtaler om hvordan både tannlegene og leverandører kan bidra til en grønnere hverdag.

Innholdet på siden er hentet fra veilederen "[Tips og triks til enkle miljøtiltak på tannklinikken](#)"

Siden er under utvikling - mer informasjon kommer...

Alle har et ansvar for å bidra til et samfunn som er bærekraftig - økonomisk, sosialt og miljømessig. Tannhelsetjenesten spiller en sentral rolle i folkehelsen og er dermed en viktig del av et bærekraftig samfunn.

Samtidig medfører driften et betydelig miljøavtrykk.

Informasjonen på denne siden er utdrag fra veilederen "[Tips og triks til enkle miljøtiltak på tannklinikken](#)" , og gir praktiske og gjennomførbare tips for hvordan tannklinikker kan komme i gang med miljøarbeidet. Målet er å øke bevisstheten og gjøre det enklere å ta gode miljøvalg i en travel klinikkhverdag. Mange av tiltakene vil i tillegg til å redusere miljøbelastningen, også kunne gi lavere kostnader og økt trivsel for både medarbeidere og pasienter.

Innspill eller spørsmål kan sendes til baerekraft@tannlegeforeningen.no eller baerekraft@plandent.no

Helse- og
omsorgsdepartementet

